

‘El centro de la tierra’

La Simfònica de Madrid recupera una sarsuela d'Enrique Fernández Arbós

ALBERT FERRER I FLAMARICH

Lligada al procés de recuperació del patrimoni musical espanyol encetat per l'ICCMU, però determinada per l'efemèride de l'Orquestra Simfònica de Madrid, la recuperació de la sarsuela *El centro de la tierra* forma el tercer volum de la integral dedicada a l'obra d'Enrique Fernández Arbós (1863-1939). Es tracta de l'única sarsuela composta pel madrileny en el seu període de reconegut violinista i compositor, una etapa prèvia a la de batuta titular de la referida formació durant 35 anys.

Estrenada al Teatre Apolo de Madrid el 21 de desembre de 1894, *El centro de la Tierra* va ser retirada del cartell immediatament per diversos incidents: vaga de ballarins dels quals només un va sortir a escena; manca d'elements d'*atrezzo* i de decorats; boicot d'un sector del públic. A més, l'esbojarrat llibret combinava elements estranys amb un toc masònic en una combinació poc estimada pel públic espanyol de finals de segle. Per aquelles dates dominava una tendència per arguments avessades a exponents populars, realistes i castissos, malgrat que les introspeccions d'influència verneana o les disbauxes argumentals d'opereta no fossin gens estranyes.

Enregistrada sense diàlegs, aquesta sarsuela s'estructura en dos actes i cinc quadres i es desenvolupa en 22 números musicals. Hi ha una gran varietat musical que li confereix un caràcter eclèctic, pintoresc i, potser, massa diversificat: des de preludis, intermedis, ballables i danses fins a coples, havaneres i xotis, tot revestit de gràcia i comicitat, opulència melòdica, tempestes i altres efectes de la natura. A més, sorprèn la riquesa harmònica i de textures o la influència de Wagner amb moments que emulen *l'Or del Rin* —més com a paral·lelisme narratiu que en la construcció o el material musical—. Un exemple podria ser la baixada dels futurs déus al centre de la terra i la marxa triomfal que, no obstant, no té un caràcter tan grandios i s'encamina cap al tipus de música marcial funcional de principis del segle XIX. En conjunt, doncs, són traces que mostren fins a quin punt és interessant un autor menys mediocre del considerat.

Tota la lectura, efectuada a partir de l'obra crítica feta pel mateix director, el musicòleg José Luís Temes, respira un entusiasme, intensitat i una correcció musical de gran professionalitat. Aquest fet contribueix als resultats de bon nivell de l'equip vocal —la *Invocación* de l'acte I i el *Coro invisible de gnomos* en el segon— i de l'Orquestra Sinfònica de Madrid que mostra cura en els detalls, les dinàmiques i els plànols sonors en una obra que amalgama diverses influències europees del moment. Per la seva banda, els solistes aporten l'experiència i la solidesa de les seves carreres tan vinculades a la sarsuela: des de Milagros Martín a Luís Álvarez i Javier Franco, tot i que el

Roman d'Emilio Sánchez pequi d'un cos vocal estret i d'un color mate, i Celia Alcedo ho faci d'un excés de vibrato. Solvència també del violinista Ara Makilian en el *Bailable del imán y del acero*, i Esteban Algora en les partixel·les d'acordió.

La presentació segueix la línia dels anteriors compactes dedicats a Fernández Arbós dins el segell Verso: edició acurada i digna; apartats imprescindibles

com l'argument ben travat amb les parcel·les musicals; un article documentat del mateix José Luís Temes sobre el compositor i sobre aquesta obra —ineluctable per aproximar-s'hi de manera guiada—; unes notes del mateix compositor que fan al·lusió al decurs de la composició, preparatius i estrena; així com les respectives trajectòries de tots els intèrprets. Tot en castellà i anglès però descuidant la traducció del llibret aquest darrer, quelcom indispensable quan tota la resta d'apartats hi apareixen, més encara, si és té la voluntat de l'obra d'Arbós es pugui projectar més enllà dels territoris de parla hispana.

El segell Verso proposa una edició acurada i digna, amb documentació sobre el compositor i la seva obra

Cloent la gesta, s'ha afegit la notable i nítida recreació de Fernando Turina de cinc dels números musicals transcrits pel mateix autor per a piano, instrument que coneixia bé però no tocava. Es tracta d'una mena de suite sobre *El centro de la tierra* a partir del *Preludio*, tres danses i la *Marxa triomfal dels Déus* que, si bé aquesta és anterior en l'ordre de la partitura, clou de manera molt brillant l'arranjament. Un arranjament que sí va gaudir de major fortuna pel seu caràcter desenfadat, lleuger, estilitzat i més adient a la circulació en cafès i salons privats —tal i com, per exemple, ocasionalment va succeir a Londres, on Arbós va viure.

***El centro de la tierra*, d'Enrique Fernández Arbós**
Verso 2019. 2 CD. 125 min

Intèrprets: M. Martín, E. Sánchez, L. Álvarez, C. Alcedo, J. Franco, V. Marchante, M. López Galindo.
Coro y Orquesta Sinfónica de Madrid.
Dir: Jesús Luis Temes.

Bibliografia catalana de música clàssica

Una repassada a algunes de les obres publicades en els darrers dos anys

ALBERT FERRER I FLAMARICH

Com de costum, la cultura és una de les grans perjudicades en els períodes de crisi econòmica. No obstant, les editorials catalanes han mantingut la seva activitat i han enriquit el mercat amb propostes com les del sector de la música clàssica, que els darrers dos anys ha comercialitzat un ventall de títols variats i significatius. En destaquen cinc per l'interès historiogràfic, per la facilitat de lectura i per l'excel·lència de la matèria tractada.

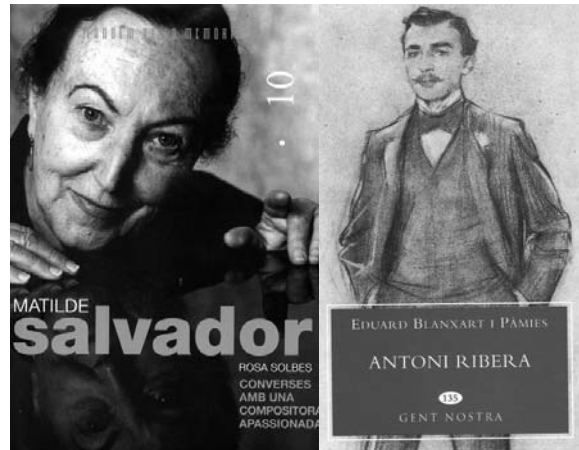
Recuperant la història catalana...

A partir d'un facsímil de difícil lectura a causa de la mala qualitat del paper i de la tinta, la col·lecció Mínima 11 de la Biblioteca Nacional de Catalunya va editar un estudi crític (*Gran Teatre del Liceu. Poema satíric en català*, 36 pàgines) realitzat per l'historiador de l'òpera i professor de la Universitat de Barcelona Roger Alió. El manuscrit original és un poema d'escasses pretensions literàries però d'aguda mofa, vinculat a una cèlebre polèmica de la Barcelona musical dels anys centrals del segle XIX: entre partidaris del Liceu i del Teatre Principal —antic Teatre de la Santa Creu.

Alió desmenteix que es tracti del text d'un liceista escrit vora el 1864 com suggereix la font original. El situa un decenni abans i l'atribueix a un *cruzado*. Per justificar-ho desenvolupa eficaçment la seva faceta d'historiador del Gran Teatre del Liceu i de la música a Catalunya i la seva societat. Mereixen destacar-se l'excel·lent estudi preliminar, els documentats perfils biogràfics dels cantants citats —i del mestre Obiols— i les argumentacions d'ordre lingüístic. L'edició, austera i elegant, inclou imatges del manuscrit i una reproducció del text. La lectura és ràpida i instructiva, per la concisió i l'amena redacció. Tot i que el text no sigui més que la gràcia d'un antiliceista, cal felicitar la tasca de l'estudiós i de l'entitat promotora en no menystenir un document com el referit i oferir-lo satisfactòriament editat.

D'altra banda, el també professor de la Universitat de Barcelona Jaume Carbonell va desenvolupar una interessant tesi sobre el naixement de les societats corals a Catalunya (1850-1874) publicada l'any 2000. L'any 2007 es va editar un petit volum dins la sèrie *Cròniques de la memòria* de l'editorial Rúbica (78 pàgines). El motiu va ser el 150è. aniversari de la Coral Euterpe, successora de la primera associació coral d'Espanya, La Fraternitat, fundada per Antoni Clavé.

A *La societat coral Euterpe* Carbonell exposa els punts essen-

cials de la història de l'entitat com les dificultats polítiques i socials; l'escissió de la Federació Euterpe després de la mort de Clavé; alhora que un recorregut per les nombroses associacions existents a principis del segle XX. L'opuscle està ben argumentat però hi manca una relació del repertori interpretat per l'entitat que, com recorda Carbonell, va ser la introductora del wagnerisme a Barcelona i a Espanya arrel dels fragments cantats i tocats de *Tannhäuser* el 1862. Dada que afirma la dimensió de la gesta de Clavé i la seva federació coral propietària també d'un butlletí i una impremta. Gràcies a la capacitat de síntesi i l'amena redacció, la lectura és facilíssima i està molt ben il·lustrada amb cartells, fotografies d'època, retalls de premsa i gravats. Tampoc hi falta una crònica de l'acte de commemoració de l'entitat, celebrat el 21 d' octubre de 2007.

... reivindicant-ne les figures...

Imprès per l'editorial valenciana Tàndem Edicions mesos abans de la mort de la protagonista l'any 2007, *Matilde Salvador converses amb una compositora apassionada* és un llibre (129 pàgines) fruit de diferents trobades entre la compositora i la periodista Rosa Solbes. Amb el dinamisme propi d'una entrevista, la lectura és molt amena i ràpida, i Solbes hi planteja els punts d'interès que la sempre fresca memòria de Matilde Salvador narra amb entusiasme i detalladament.

L'edició és luxosa i destaca per les cobertes dures, l'elaborada estètica, la rica il·lustració i les nombroses fotografies testimonis de l'ampli cercle cultural amb què es va relacionar la compositora. A més cal felicitar la fidelitat al valencià original de les converses ja que fan justícia a l'amor per la terra, la llengua i als principis de la insigne Matilde Salvador. Llàstima que no aparegui cap dada sobre Rosa Solbes en aquest oportú treball que